

25. Gâvurdağlı (Osmaniye) âşıkların/halk şairlerinin şiirlerinde kader anlayışı¹

Halil İbrahim TOPALAK²

APA: Topalak, H. İ. (2024). Gâvurdağlı (Osmaniye) âşıkların/halk şairlerinin şiirlerinde kader anlayışı. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (41), 522-537. DOI: <https://zenodo.org/record/13337715>

Öz

Dünyanın kadim topluluklarından biri olan Türkler; tarihten bu yana çeşitli badireler atlatmış, güçlü düşmanlarla savaşmış, içten ve dıştan saldırılara maruz kalmış, göçerevli bir yaşamın gereği çetin doğa ve iklim şartlarıyla mücadele etmiş bir ulustur. Yaşadığı zorluk ve mücadeleler karşısında her zaman tevekkül etmesini bildikleri gibi hayatın kendilerine sunduğu güzel hasletler karşısında da aynı inancı sergilemişlerdir. Dolayısıyla yaşamlarında karşılaştıkları felaket, zorluk, tasa, sıkıntı, yoksulluk gibi olumsuz telakki edeceğimiz durumları ve de zenginlik, refah, huzur, rahatlık gibi maddi ve manevi zenginliklerin kaynağını ilâhi güçlere bağlamışlardır. İslam öncesi gelişen bu düşünce, İslam dininin kabulüyle daha da yerleşmiş, pekişmiş, kalıplaşmıştır. Haliyle bu karakteristik özellik, folkloruna da sirayet etmiştir. Bu çalışmada, Gâvurdağlı (Osmaniye) yöresi âşıklarının/halk şairlerinin “kader” e bakışları şiirlerinden örneklerle ele alınıp incelenecektir. Konunun daha da aydınlatılması adına Osmanlı Türkleri başta olmak üzere Türk dünyasından da örnekler verilecektir. Türk dünyasıyla ilgili verilen örnekler ise farklı nedenlerle Türklerin arasında bulunmuş yabancı seyyah ve diğer yazarların bizzat tanık olduğu gözlemlerine dayanmaktadır.

Anahtar kelimeler: Kader, tevekkül, Osmaniye, Gâvurdağlı, âşık

¹ **Beyan (Tez/ Bildiri):** Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Kaynak: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Benzerlik Raporu: Alındı – Turnitin, Oran: %3

Etik Şikayeti: editor@rumelide.com

Makale Türü: Araştırma makalesi, **Makale Kayıt Tarihi:** 30.05.2024-**Kabul Tarihi:** 20.08.2024-**Yayın Tarihi:** 21.08.2024; DOI: <https://zenodo.org/record/13337715>

Hakem Değerlendirmesi: İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme

² Dr. (Osmaniye, Türkiye), ibocemil_17@hotmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9960-946X>

The understanding of fate in the poems of Gâvurdağlı (Osmaniye) minstrel/folk poets³

Abstract

Turks, one of the ancient nations of the world, is a nation that has survived various hardships, fought against powerful enemies, been subjected to internal and external attacks, and struggled with harsh natural and climatic conditions as a requirement of the nomadic life. As they always knew how to rely on trust in the face of hardships and struggles, they also showed the same reliance on the good qualities that life offered them. Therefore, they attributed the source of what we would consider negative situations such as disasters, difficulties, worries, distress, poverty, as well as the source of material and spiritual riches such as wealth, prosperity, peace and comfort to divine powers. This pre-Islamic developed thought, became more established, reinforced and molded with the acceptance of Islam. Naturally, this characteristic feature has also spread to folklore. In this study, the views of Gâvurdağı (Osmaniye) region minstrel/folk poets on "fate" will be examined in the light of examples from their poems. In order to further illuminate the subject, examples from the Turkish world, primarily from the Ottoman Turks, will also be given. The examples given about the Turkish world are based on the observations of foreign travelers and other writers who have been among the Turks for different reasons.

Keywords: Fate, reliance, Osmaniye, Gâvurdağı, minstrel

³ **Statement (Thesis / Paper):** It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation process of this study and all the studies utilised are indicated in the bibliography.
Conflict of Interest: No conflict of interest is declared.
Funding: No external funding was used to support this research.
Copyright & Licence: The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 licence.
Source: It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and all the studies used are stated in the bibliography.
Similarity Report: Received - Turnitin, Rate: 3
Ethics Complaint: editor@rumelide.com
Article Type: Research article, **Article Registration Date:** 30.05.2024-**Acceptance Date:** 20.08.2024-**Publication Date:** 21.08.2024; **DOI:** <https://zenodo.org/record/13337715>
Peer Review: Two External Referees / Double Blind

Giriş

Uzun ve köklü bir geçmişe sahip olan Türkler, ilk ortaya çıktıkları Orta Asya'dan zamanla dünyanın farklı yerlerine yayılmışlardır. Bazıları ise ata yurtta kalmayı sürdürmüşlerdir. Türkler, İslamiyet'i kabul etmeden evvel, kimi araştırmacı ve bilim insanlarına göre bir din (İnan, 2017, s. 1-10; Potatov, 2012, s. 33, 120-146, 243), kimi araştırmacı ve bilim insanlarına göre ise bir din olmayan (Çoruhlu, 2017, s. 17; Uraz, 1994, s. 197), Şamanist idiler. Türkler, Orta Asya bozkırlarında Şamanist oldukları dönemde şamanlara oldukça önem vermekteydiler. Şamanlar, Türklerin ve Moğolların en önemli kişileri arasında yer almaktaydı. Şamanlığın en dikkate değer özelliği, şamanın bulunduğu toplumdaki halkın maneviyatına ve ruh dünyasına girebilme becerisidir. Şamanlık inancına göre tanrıların en büyüğü olan Tengere Kayra Han veya Bay Ülgen, "kişi"yi ve bununla birlikte insanları, dağları, ağaçları yaratmıştır. Kişi'nin kendisiyle girdiği mücadele sonucunda yaratıcı tanrı bu Kişi'yi yer altına göndermiştir. Tanrı, dünya üzerinde kökleri yer altında, dalları gökyüzüne ulaşan dokuz dallı bir ağaç yaratmış ve her dalında bir insan ırkı yaratmıştır. Yine şaman inancına göre gök on yedi kattan oluşur ve iyi ruhlar burada yaşarlar. Karanlıklar diyarı olarak bilinen yer altı ise yedi veya dokuz kat olarak tasavvur edilir, kötü ruhların ve Erlik'in yaşadığı yerdir. İnsanlar ise yeryüzünde yaşar. Şamanların rolü ise bu ruhlarla iletişim kurmak ve ait olduğu topluluğun veya toplumdaki bireylerin sıkıntılarını gidermektir (Kafesoğlu, 2002, s. 293-297).

Eski Türk inancında dünyadaki her şeyin hâkimi Tengri'dir. Tengri, bazen diğer tanrılarla dünyada olup bitenleri bilhassa da insanoğlunun kaderini tayin ederdi (Lvova vd., 2013, s. 157). Nitekim Şamanist olan Moğollar bazı tali tanrılara inansa da tek bir tanrı olarak telakki ettikleri Gök Tanrı'ya inanırlardı. Onlara göre Gök Tanrı gök ile yeri yaratmıştır. Moğollar kendi mutluluk ve felaketlerinin Gök Tanrı'dan geldiğine inanırlardı (Spuler, 1987, s. 188). Verilen bu bilgiler kader inancının sadece İslamiyet'e has bir inanç olmayıp İslam öncesinde de Türk ve Moğollarda mevcut olduğunu göstermektedir. Tabii, İslamiyet öncesindeki kader inancı/anlayışı İslamiyet sonrası yeni kader anlayışıyla bütünleşerek varlığını devam ettirmiştir.

İslamiyet'i kabul eden Türkler, bu dinin kural ve kaidelerine bağlı kalmaya ve bunları hayatlarında uygulamaya çalışmışlardır. Özellikle de Osmanlılar, bu konuda daha da ileri bir seviyede olmuşlardır. Osmanlılar, daha kuruluşundan itibaren İslam'ın gaza inancına sadık kalmış, bu düşünceyle birçok yeri fethetmişlerdir. İslam dinine bağlı kalan Osmanlılar; İslam uğruna cami, medrese, tekke, köprü, han, hamam gibi birçok mimari eser inşa ettikleri gibi din adamlarına saygı duymuşlar, bunları vergiden muaf tutmuşlardır. Kısaca bu dinin sadık bir ferdi olmuşlar, İslam dininin kural ve kaidelerini hayatlarına tatbik etmeye çalışmışlardır. Yazılı kaynaklarının birçoğu, İslam diniyle ilintili olmuştur. Nitekim II. Meşrutiyet yıllarında İstanbul'da bulunan kitapların sayısı yetmiş bin civarında olup bunların % 80'inin dilinin Arapça olması ve birçoğunun da fıkıh, ilmihal, hukuk gibi konularla ilintili olması da söylediklerimizi doğrular niteliktedir (Zeydan, 2012, s. 189).

İslam dininde imanın altı şartından biri kadere ve kazaya iman olup hayır ve şerrin de Allah'tan geldiğine inanmaktır. Kader, Allah'ın olmuş ve olacak her şeyi önceden bilmesi ve takdir etmesidir. Kaza ise Allah'ın önceden bilip takdir ettiği şeylerin vakti gelince yerine gelmesidir. İslam, kadere iman etmeyi ve kazaya rıza göstermeyi emretmektedir. Bu imana bağlı olarak ortaya çıkan tevekkül de İslam dininde önemli bir yere sahiptir. Tevekkül, gayeye erişmek amacıyla yapılması gereken tüm şeyleri yerine getirdikten sonra Allah'a güvenmek ve neticeyi Allah'a bırakmaktır. Tevekkül eden kimse, Allah'a şeksiz şüphesiz teslim olan ve kaderine razı olan kişidir (Öztop, 2004, s. 68-70). Başta Osmanlılar olmak üzere her kesim ve mezhepten Türkler, İslam'ın bu şartına kayıtsız şartsız itaat etmişlerdir. Bunlardan biri

Kadı Burhanettin'dir.

Türklerin kadercilik anlayışını en güzel şekilde Eratna Beyi Kadı Burhanettin bir rubaisinde özetler. Kendisi Anadolu'da yeni kurulmuş bir beylik olan Kadı Burhanettin kaderde yazılanın başa geleceğini söyleyerek,

Ezelde Hak ne yazmışsa bolur⁴

Göz neni ki göreceğise görür

İki âlemde Hakk'a sığınmışız

Tohtamış ne ola, ya Ahsah Temür (Alpaslan, 2000, s. 298).

diyerek Altın Orda Devleti hanı Toktamış'a yaşadığı dönemde Asya'yı titreten Timur'a kafa tutar.

Aynı kader anlayışını Osmanlılarda da görürüz. Osmanlıların kadere tam bir teslimiyet içinde oldukları Osmanlı topraklarını ziyaret eden birçok yabancı seyyahın ve Osmanlıda bulunmuş çeşitli yazarların dikkatinden kaçmamış; seyyahlar ve diğer yazarlar tuttıkları notlarda az veya çok bu hususa yer vermişlerdir. Bu yazarlar Osmanlıların kader inancına tam olarak bağlı olmasını bazen eleştirmiş, bazen de övmüştür. Aşağıda göreceğimiz üzere bilhassa da salgın hastalıklar karşısında Türklerin kadercilik anlayışı ilkesi gereğince pek bir şey yapmamaları Batılı yazarları oldukça şaşırtmıştır. Genelde eleştirdikleri kısım da bu hususlarda olmuştur. Ancak bazı Batılı yazarlar; gördüklerini, duyduklarını eserlerine tarafsız bir şekilde aktarmayı tercih ettikleri görülmektedir. Konumuzun daha iyi anlaşılması ve de Türklerin ne denli tam teslimiyetçi bir kader anlayışına sahip olduğuna somut örnek vermek babında birkaç örnek vermek yararlı olacaktır. Bu yazarların gözlemlerine bakmak gerekirse ilk olarak A. G. d. Busbecq'ten başlayabiliriz.

1554-1562 yıllarında büyükelçi sıfatıyla Türkler arasında kalan Busbecq, Türklerin kader anlayışı hakkında oldukça önemli bilgiler vermektedir. Busbecq'in Türkiye'de bulunduğu sırada veba salgını çıkmış, birçok kişi bu vebadan dolayı ölmüştür. Günde bin ile iki bin arasında değişen ölüm vakalarından sonra günlük ölüm vakalarının beş yüze düşmesi Türkler arasında olumlu bir gelişme olarak görülmesi, Busbecq'i oldukça şaşırtmıştır. Busbecq, bu konuda genel olarak şu bilgileri vermektedir: Türklerin vebadan korkmamasını sağlayan bir inanışları bulunmakla birlikte bu inanış onları bu hastalıklardan korumuyordu. Osmanlılar, Allah'ın herkesin alınına ölüm zamanını ve biçimini yazdığına inanmaktadır. Şayet kaderlerinde ölmek yazılmış ise bunu önleyemezler. Ters durumda endişe duymak aptallıktır. Bunun sonucu olarak vebadan ölenlerin elbise ve çarşaflarını, daha üzerindeki ölümcül ter kurumadan kullanmakta ve hatta yüzlerine sürmekte hiçbir beis görmüyorlardı. Bu sözleri aktaran Busbecq, Türklerin bu durum karşısında "Eğer Allah bu şekilde ölmemi istemişse, ne yapsam bunu engellezemem; aksi durumda bunun bana bir zararı dokunmaz" dediklerini söylemektedir. Bu anlayış, salgına neden olmakta ve bazen bir kişinin yüzünden tüm aile yok olmaktadır (Dalle, 2013, s. 145). Aynı yüzyılda Osmanlı topraklarını ziyaret etmiş başka seyyahların da Busbecq ile aynı fikirde olduğu görülmektedir.

Bu Batılı seyyahların verdiği bilgiye göre Osmanlı Türkleri tesadüf ettikleri her olayda "Allah yardım eder." manasına gelen "Alavara (Allah verir)" derler. Çünkü kaderlerinin önceden çizilmiş olduğuna inandıklarından ötürü tüm yaşamlarındaki her çeşit tehlikeye karşı tevekkül halindedirler. Türkler iyi veya kötü kaderin elinden kaçamayacaklarına inandığından dolayı bulaşıcı hastalıklara karşı hiçbir tedbir almamaktadır (Theodoros Spandunis, 2015, s. 137; Pierre Belon, 2022, s. 157; Salomon

4 Alıntı yaptığımız yerlerdeki tüm koyu puntolu yazılar, konuya dikkat çekmek adına tarafımızca yapılmıştır.

Schweigge, 2004, s. 200). Batılı bu üç seyyahın ve de Busbecq'in birbirini destekler beyanlarda bulunması, XVI. yüzyılda Osmanlı Türklerinin aynı ulvi değerlere sahip olduklarını göstermektedir. En ölümcül vakalarda dahi bu sarsılmaz dini inançlarından vazgeçmemeleri, bu felaketi Allah'ın bir takdiri olarak görmeleri, Osmanlı Türklerinin kadere ve kazaya tam iman içinde olduklarına işaret etmektedir. Bir sonraki asırda, yani XVII. asırda da Osmanlıların aynı inancı tam olarak taşıdığı görülmektedir. Bunu bu dönemde Osmanlı'yı ziyaret eden iki farklı seyyahın gözlemleri ortaya koymaktadır.

Bu konuda tarihe Deli İbrahim olarak geçen padişah İbrahim'in örnek davranışı takdire şayandır. IV. Murat ölüm döşegindeyken ölüm emrini verdiği kardeşi İbrahim'in yanına cellatlar vardığında İbrahim, bu gelenler tarafından öldürüleceğini anladığı için ilk başta korkmuş daha sonra ise kaderin önüne geçilemeyeceğini hatırlayarak kaderine razı olmuştur. Ölmeden önce yalnızca yapması gerekenler için cellatlardan biraz süre istemiştir. Verilen izin neticesinde namaza ve duaya duran İbrahim'in duası uzun sürmesi üzerine cellat, dua etmekte olan İbrahim'in boynuna urganı geçirmiş bir halde beklerken odaya İbrahim'in annesi gelerek urganı oğlunun boynundan çıkarmış ve oğlunun hayatını son anda kurtarmıştır (Jean Chardin, 2022, s. 81; Clausier du Loir, 2021, s. 94-95). IV. Murat'ın ölümünden sonra tahta geçecek olan Deli İbrahim boğazında urgan olduğu halde tam bir tefekkür ve tevekkül ile Allah'a son niyazını gerçekleştirmekte, kaderine razı olmaktadır. Cellatları satın almak, onları vaatlerle kandırmak gibi hiçbir teşebbüse girmemesi de bir o kadar anlamlıdır.

Sadece Osmanlı Türkleri değil Asya Türklerinin de salgın hastalıklar karşısında aynı inanç içinde olduğunu görmekteyiz. Konuyu somutlaştırmak adına sadece bir örnek vermek gerekirse Özbekleri verebiliriz. Özbeklerin şehri olan Şirâbâd'da XIX. yüzyılda sıtma hastalığı hat safhadaydı. Buna bizzat şahit olan Fransız G. Bonvalot, bir Özbek'e bu hastalık için herhangi bir çare arayıp aramadığını sorar. Özbek ise bir şey yapamayacaklarını, yalnızca bu hastalığı kendilerine yollayan Allah'a yakararak kendilerini bu hastalıktan kurtarmasını isteyebileceklerini dile getirmiştir (Bonvalot, 2015, s. 153).

Bu örnekler; özelde Osmanlı Türklerinin, genelde ise Türklerin kaderci bir anlayışa sahip olduğunu açıkça göstermektedir. Nitekim sosyal psikolojide "tutum" un araçsal işlevi vardır. Bu işleve göre tutumlar; mükâfatlandırıcı sonuçlara yönelttiği gibi cezalandırıcı olanlarından ise kaçınmalarına, uzak durmalarına yardımcı olur (Arkonaç, 2016: s. 161). İşte, tam da bu noktada Türklerin zihni yapısının en deruni köşelerine kadar sinmiş olan bu kader inancı, tutumu; Türklerin ister bireysel isterse de toplumsal boyutta olsun hayatta karşılaştığı çok büyük felaketlere, musibetlere, zorluklara, yoksunluklara, beklenmedik ölümlere vd. dayanma iradesi katmıştır. Böylece hem bireysel olarak hem de toplumsal olarak bir karmaşaya sebebiyet vermemiştir. Türkler, bu inançlarından ve tutumlarından dolayı yaşadıkları olumsuzlukları psikolojik olarak en alta indirgemeyi başarmışlardır.

Gâvurdağı Âşık ve Halk Şairlerinde Kadercilik

Asıl konumuza geçmeden önce şu hususları belirtmekte fayda var. Âşıklar ve halk şairleri çok eski zamanlardan günümüze değin yaşadığı toplumun sesi, gözü, kulağı olmuştur (Özdemir, 1985, s. 124). Her âşık/halk şairi, yaşadığı toplumun sesi olduğu gibi aynı toplumun sosyo-kültürel zihni yapısını da taşımaktadır. Toplumun sesi olan bu sanatçılar; toplumun önem verdiği, hayatında tatbik ettiği bazı değerleri eserlerinde ele aldıkları olmuştur. Bu toplumsal değerlerden biri de "kadercilik" anlayışıdır. Bu sanatçılar, toplumun bir ferdi olmasından dolayı ister istemez yaşadığı toplumun değerlerini az veya çok yaşamaktadır. Dolayısıyla toplumda vuku bulan olaylar nasıl bu sanatçıların eserlerinde kendine yer buluyorsa kadercilik anlayışı da az veya çok bu sanatçıların eserlerinde kendine yer bulmuştur. Nitekim âşıklık geleneğinin güçlü olduğu Gâvurdağı yöresi âşıkları ve halk şairlerinden birçoğu ele aldığımız

konuyu eserlerine yansıtmişlerdir. Aşağıda Karacaoğlan örneğinde göreceğimiz üzere bazı sanatçılar ise bu değeri sadece ele almakla kalmamış, bizzat hayatlarında tatbik etmişlerdir. Zaten, Güney Anadolu Türkmenleri, kadere her koşulda inanmaktadır. Buna birkaç örnek vermek gerekirse ilk olarak Gâvurdağlılarında (Osmaniye) göçerevli bir yaşam süren bir Türkmen beyini verebiliriz. 1850'li yılların başlarında oğlu öldürülen bu göçerevli Türkmen aşireti reisi, acısını bazı sebeplerden dolayı yüreğine gömerek kadere boyun eğmekle yetinmek zorunda kalmıştır (Belgiojoso, 2023, s. 227). Bundan başka, yöre ahali bir hastalık vuku bulduğunda bunu beklenmedik bir emir olarak telakki ederler. Bunun için şu atasözünü söylerler: “*Ecel gelmiş cihana/Baş ağrısı bahane*”. Bu atasözünden de anlaşılacağı üzere yöre Türkmenleri kaderden kaçışın olmadığını bilmektedir (Yalman, 1993: 291). Diğer bir örnek olarak ünlü Kozanoğlu Ahmet Bey'i verebiliriz. Kozanoğlu Ahmet Bey, İstanbul'dan dönerken asıl niyeti Konya'ya gitmek olduğu halde kendi muhitinden kendisine eşlik edenlerin ısrarlarına dayanamayıp “*Kaderde ne varsa görürüz*” diyerek bir kez daha isyan girişiminde bulunmuştur (Yalman, 1977, s. 184). Bu örnekler, yöre ahalesinin en önemli simalarından en sıradan insanına kadar kader anlayışına sahip olduğunu sanırım açıkça göstermektedir. Yörenin âşıkları ve halk şairlerinin de bu durumu eserlerinde dile getirmesinden daha doğal bir şey olamaz.

Türk dünyasında âşıkların birçoğu talihten, felekten, zamandan şikâyet etseler de son tahlilde kaderlerine razı olmayı, Allah'tan gelene bir şey yapılamayacağı, başa gelen bazı olumsuz hadiselerin alın yazısı olduğu inancını eserlerinde yansıtmişlerdir. İşte, çalışmaya esas aldığımız Gâvurdağlı âşıkları ve halk şairleri de yer yer felekten, zamandan şikâyet ettikleri gibi kaderine rıza göstermeyi de bilmişlerdir. Bir örnek vermek gerekirse Karacaoğlan, zamandan ve felekten şikâyet ettiği gibi (Görkem ve Tülüce, 2010, s. 84, 115-116; Sakaoğlu, 2012, s. 465) kaderine rıza göstermeyi bilmiştir (Sakaoğlu, 2012, s. 380, 385 vd.). Aynı durum yine Gâvurdağlı'nın önemli âşıklarından Dadaloğlu için de geçerlidir (Özdemir, 1985, s. 213, 266).

Çok köklü ve zengin bir kültüre sahip olan âşıklık geleneği, günümüzde de varlığını sürdürmektedir. Anadolu'da Karacaoğlan başta olmak üzere Gevheri, Âşık Ömer, Dadaloğlu, Seyrani, Bayburtlu Zihni, Erzurumlu Emrah, Dertli, Âşık Şenlik, Âşık Veysel gibi nice âşıklar yetişmiştir. Bunun dışında hikâyeli türkü ve halk hikâyesi kahramanları olan Köroğlu, Elbeylioğlu, Deli Boran, Öksüz Ali, Âşık Halil gibi âşıklar da var olmuştur. Anadolu'da Gâvurdağlı ve Çukurova âşıklık geleneği bakımından zengin yörelerdendir.

Gâvur Dağı yöresi bir Türkmen yerleşkesi olup burayı Avşarlar, Ulaşlılar, İlbeyliler, Ceritler gibi Türkmen aşiretleri yurt edinmiştir (Gökşen, 2016, s. VII). Bu Türkmen aşiretleri arasında eski zamanlarda çok usta âşıklar yetiştiği gibi günümüzde de yetişmeye devam etmektedir. Bu âşıklar, hemen hemen her konuda şiirler söylemişler, türküler dizmişlerdir. Nasıl ki zamanın şahidi olan, toplumun sesi olan Türk dünyasındaki âşıklar; bazen kendilerini bazen yakın tanıdıklarını bazen de toplumu derinden sarsan olaylar hakkında sabrı, kaderi, tevekkülü, tefekkürü dile getiren eserler ortaya koymuşlarsa çalışma sahamız olan Gâvurdağlı yöresindeki birçok âşık ve halk şairi de tıpkı yöre âşıklarının üstatları olarak kabul ettikleri Karacaoğlan ve Dadaloğlu gibi birçok konunun yanında kaderine razı olma inancını kısmen veya tamamen ele almışlardır. Folklorun “hoşça vakit geçirme, eğlenme ve eğlendirme; değerlere, toplum kurallarına ve törelere destek verme; eğitim ya da kültürün gelecek kuşaklara aktarılması; kişisel ve toplumsal baskılardan kaçıp kurtulma” (Bascom, 2010: 71-87) şeklindeki dört temel işlevi göz önüne alınırsa yöre âşıklarının ve halk şairlerinin kader anlayışını ele aldıkları şiirlerinde/türkülerinde folklorun bilhassa hoşça vakit geçirme, eğlenme, eğlendirme dışındaki üç işlevini gerçekleştirdiğini söyleyebiliriz. Çünkü yörede, özellikle de eski zamanlarda, âşıklara oldukça değer verilmekte, bu âşıklar can kulağıyla dinlenmekteydi (Görkem, 2000, s. 29-50, Topalak, 2022, s.

119-183) ki Karacaoğlan bunların başında gelmekteydi. Nitekim neşeli günler Karacaoğlan'ın türküleriyle kutlanırken hastalara da Karacaoğlan türküleri söylemenin şifa vereceğine inanılmaktadır (Günay, 1993, s. 33). Yörede ele aldığımız konuya değinen belli başlı âşıkların ve halk şairlerinden örneklerle konuyu somutlaştırmakta fayda var.

Kadere razı olmayı, kaderin önüne geçilemeyeceğini dile getiren âşıklarından biri, Gâvurdağlı'nın önemli âşıklarından bilim dünyasında "Çukurovalı Karacaoğlan" olarak da bilinen Karacaoğlan'dır. Karacaoğlan'la ilgili yöredeki anlatılara göre Karacaoğlan, küçük yaşta hem yetim hem öksüz kalmış, amcasının yanında davar güderek büyümüştür. Evlenme çağı geldiğinde amcası Karacaoğlan'ı kendi kızı Elif ile evlendirir ve "hu" denilen çalı çırpıdan yapılan ayrı bir eve yerleştirir. Âşıklık yaparak geçimini idame ettiren Karacaoğlan, bir düğüne gider. Karacaoğlan'ın hanımında eskiden beri gözü olan bir genç, bunu fırsat bilir. Hemen o civardaki yaşlı bir kadını, Elif'i bir gece kendisiyle bacı-kardeş gibi yatması konusunda ikna etmesi için Elif'in evine gönderir. Elif, bu teklife razı olmak istemezse de yaşlı kadın alttan girip üstten çıkarak bir şekilde Elif'i ikna eder. Bu genç, hemen Karacaoğlan'ın evine giderek Karacaoğlan'ın hanımı Elif ile sırt sırta yatar. Hiçbir şeyden haberi olmayan Karacaoğlan'ın düğünde sazi bir türlü düzen tutmayınca içine bir kuşku düşer. Sessizce eve gelir ve durumu gözleriyle görür. Hiçbir şey demeden duvarda asılı duran günümüzün pardösüsüne benzeyen maşlahını bunların üzerine örtüp tekrardan düğün evine gelir. Çalıp söyledikten sonra sabahleyin erkenden amcasının yanına vararak durumu haber verir ve birlikte eve gelirler. Karacaoğlan'ın amcası, bu durumu kendi gözleriyle görünce kan beynine sıçrar ve kızı Elif'i elindeki bıçakla öldürmek ister. Karacaoğlan duruma müdahale eder ve "**Amca! Bu, Allah'ın takdiri. Allah'ın verdiği canı ancak gendi alır. Asla öldüremeyeceksin!**" der. Olayın devamında yine bu sözü tekrar ederek düşüncesinde ısrar eder (Görkem ve Tülüce, 2010, s. 123-135; Topalak, 2022, s. 821-822, 1113, 1254).

Çok kötü bir olayla karşı karşı kalmasına karşın Karacaoğlan, ne kendisi öldürmeye teşebbüs etmiş ne de Elif'in babasına müsaade etmiştir. Bu durum, Karacaoğlan'ın tam bir kader inancına sahip olduğunu göstermektedir. Karacaoğlan'ın şeksiz şüphesiz kadere inancı olmasaydı belki de karısını kendi elleriyle öldürebilir veya başını belaya sokmadan amcasının öldürmesine izin verebilirdi. Ancak ikisini de yapmamış, yaptırmamıştır. Karacaoğlan'ın türkülerinde de aynı kader inancı görülmektedir. Bu durum, Karacaoğlan'ın kader inancını türkülerinde de işlediğini göstermektedir. Konuyu somutlaştırmak adına Karacaoğlan'ın iki farklı türküsünden şu dizeleri verebiliriz:

Karac'oğlan der ki söyle sözünü

Hakk'a teslim eyle kendi özünü (Sakaoğlu, 2012, s. 475).

Bitmedik işlere Mevlâ ulaşa

Daha neler gelir sağ olan başa (Sakaoğlu, 2012, s. 529).

İlk iki dizede Karacaoğlan, kendini tamamıyla Hakk'a teslim ettiğini; ikinci iki dizedeki türküsünde ise dünyada insanın başına her şeyin gelebileceğini, bundan kaçışın olmadığını, çaresi olmayan dertlere ancak Allah'ın çare olacağını dile getirmiştir. Bu dizeler, Karacaoğlan'ın kadere inandığını ve bunu yaşadığını göstermektedir. Gâvurdağlı'nın bir başka âşığı olan Dadaloğlu'nun babası Dadal Musa da kadere inancı tam olan âşıklardan biridir.

Dadal Musa'nın yaşlılığında öğüt ve nasihat üzerine söylediği türkü/şiirin ilk dördlüğü şöyledir:

Diğnen ağalar bir nasihat eyleyim

Nere gitse kul kaderin görecek.

Ceset olup musallaya varınca,

Orda senden komşu hakkın soracak (Âşık Feymânî, 2018, s. 99).

Dadal Musa, insanoğlu ne yaparsa yapsın nereye giderse gitsin mutlaka alın yazısını yaşayacağını, kaderden kaçış olamayacağını söylemiştir. Dadaloğlu da babası Dadal Musa gibi aynı derin inanca sahiptir. Dadaloğlu, “Abidin Paşa’nın Ağdı” adlı ağıtında kadere olan inancını şu dizelerle dile getirmiştir:

Takdir böyle imiş de benim kaderim...

Takdir böyle imiş, yazılan yazı.

Başka bir türküsünde ise

Ölümden korkup da sen geri durma

Yiğidin alınna yazılan gelir

diyerek kader anlayışını dile getirmiştir. Başka bir türküsünde yine aynı temayı işlemiştir (Özdemir, 1985, s. 276, 298, 308).

Dizelerden anlaşılacağı üzere Dadaloğlu, kaderin önüne geçilemeyeceğini, onun çizdiği yoldan asla dışarı çıkılamayacağını, kaderde ne yazılıysa insanın başına onun geleceğini hatta bu inançtan dolayı ölümden bile korkmaya gerek olmadığını vurgulamıştır.

Gâvurdağlarında hikâyesi ve türküsü oldukça bilinen ve severek dinlenen “Öksüz Yakup ile Turna” adlı hikâyeli türküde Öksüz Yakup da kader inancına teslimiyet gösteren önemli bir âşıktır. Öksüz Yakup, sevdiği kızın bir başkasına verildiğini ve düğünün yapıldığını öğrendiğinde ağlayıp sızlamasına karşın Allah’a yalvarmaktan başka bir çıkar yol olmadığını düşünerek, çaresizce bir pınarın başına oturmak zorunda kalmıştır (Âşık Feymânî, 2018, s. 51). Kader inancını işleyen bir diğer halk şairi, Gâvurdağlarının günümüzde yaşayan halk şairlerinden Mehmet Atabey’dir.

Çıkardığı şiir kitabında Atabey⁵, birçok konuya değindiği gibi kadere rıza göstermeye de değinmiştir. “Olmaz Olsun” adlı eleştiri içerikli şiirinin hem üçüncü hem son dördünlüğünde tüm olumsuzluklara karşın isyan etmediğini, kaderine razı olduğunu dile getirmiştir.

Acarı unuttum çapıttır pırtım

Yorganı bulamam mitildir örtüm

Mevla’ya bağlıyım şükürdür tartım

Ekmeğin bölmeyen dost olmaz olsun

Atabey’im yorgun ağrır dizleri

İsyanda değıldir sitem sözleri

Tokuşa ahştım bilmem düzleri

⁵ Mehmet Atabey’in “Atabey Tv” adlı bir de Facebook üzerinden yayın yapan bir sitesi bulunmaktadır. Atabey, bu sitede, yörenin (Düziçi) kültürüyle ilgili oldukça güzel paylaşımlarda bulunmaktadır. Yer yer de kendi şiirlerini bu siteden paylaşmaktadır. Hatta çıkardığı şiir kitabını bu siteden paylaştığı gibi şiir kitabını alan yöre halkından kişileri de defalarca paylaşmıştır ki biz de mezkûr kitaptan bu şekilde haberdar olduk ve ücretini ödeyerek kendisinden aldık.

Yaşımı silmeyen dost olmaz olsun (Atabey, 2023, s. 26).

Atabey, üçüncü dördlüğün üçüncü dizesinde yaşadığı maddi ve manevi sıkıntılara karşın yaratıcıya karşı bir isyan içinde olmadığını, bilakis tam bir kader inancı ve şükür içinde olduğunu belirtir. Zaten isyan etmediğini son dördlüğün ikinci dizesinde açıkça söyler. Gâvurdağlılarının halk şairi Atabey'in diğer şiirlerinde de aynı inancı görmekteyiz. Bu şiirlerine “Yenildik” adlı şiirini örnek verebiliriz. Bu şiir, genel anlamda eski günlere bir özlem, günümüz zamanına bir eleştiridir. Eski günlerde yaşanan tüm yoksunluk, yokluk, zorluklara karşın insanların daha mutlu, yardımsever, misafirperver, kanaatkâr olduğunu; günümüzde ise bu değerlerden eser kalmadığını dile getirmiştir. Atabey'in yedi dörtlükten oluşan şiirinin üçüncü ve yedinci dörtlükleri aşağıda sırasıyla verilmiştir.

Yırtıkla yamayı bilmezdik ayıp

Helalden kazanıp şükürdür deyip

Kimseye uyup da gezmezdik seyip

İzimiz değişti birden bozulduk

Kadere inanır hayra yorardık

Tek çeşit olsa da şükür doyardık

Misafir gözlerdik hatır sayardık

Gözümüz değişti birden bozulduk (Atabey, 2023, s. 74).

Atabey'in yukarıda verdiğimiz dörtlüklerinde birinci çoğul şahıs kipini kullanması dikkatimizi çekmiştir. Bu da yaşanan sıkıntı ve yoksulluğa sadece Atabey'in kendisi değil yöre halkının da maruz kaldığını göstermektedir. Bundan başka yaşanan olumsuzluklar karşısında aynı tutumu görmekteyiz. Koyu italik yazdığımız dizeler, hem Atabey'in hem de yöre halkının şer ve hayrın Allah'tan geldiğine tam olarak inandığını göstermektedir. Kadere inanan ve bunu şiirlerinde dile getiren bir başka Gâvurdağlı âşık, Âşık Çobanoğlu (İbrahim Çoban) dur.

Şiirlerinin/türkülerinin bir bölümünü “Âşık Çobanoğlu Hayatı Türkü-Şiir-Destanları” adlı eserinde toplayan âşık, hemen hemen her konuya temas etmiştir ki bunun biri de kadere imandır. “*Soldum Düşüne Düşüne*” adlı şiirinde/türküsünde Çobanoğlu, yaşlılığın getirdiği bazı maddi ve manevi sıkıntıları dile getirmiştir. Şiirin beşinci dördlüğünde ise yaşadığı sıkıntıları, zorlukları, düş kırıklıklarını, yalnızlığını, elden ayaktan düşmesini, “**Çekerim alın yazım**” (Çoban, 2020: s. 214) dizesiyle kadere bağlayıverir ve psikolojik olarak dinginleşir. Çobanoğlu, yine kendi yaşlılığını konu alan “*Bakar Ağlarım*” adlı şiirinde yakalandığı hastalığı

Bu hastalık bana Allah'tan geldi

Ben halime boyun büker ağlarım (Çoban, 2020, s. 213-214).

Şeklinde kadere bağlar. Çobanoğlu bir başka şiirinde ise Allah'a teslimiyetini şu dizelerle dile getirmiştir:

Yüreğin Hakk'a bağlayan

Sabırla gönül eğleyen

Mevla'dan korkup ağlayan

Ahrette gülmez mi dersin? (Çoban, 2020, s. 141).

Çobanoğlu, bu dünyada tüm yüreğiyle Allah'a inanan, O'ndan başkasına meyletmeyen, yardım

ummayan kişilerin ödülleri öbür dünyada alacağını ifade etmiştir. Başına gelen olumsuzluklara karşı ise sabır etmek gerektiğini belirtmiştir. Kısaca özetlemek gerekirse Çobanoğlu; bu dörtlükte şerrin de hayrın da Allah'tan geldiğini, başımıza gelen musibetlere sabırla karşılık vermemiz gerektiğini, bundan başka da esasında yapacak bir şeyimizin olmadığını ifade etmiştir. Gâvurdağlı âşıkları/halk şairleri gibi kader inancını Çukurovalı halk şairleri de işlemiştir. Çukurovalı halk şairine bir örnek vermek gerekirse Âşık Meydanî ve Âşık Dertli Kâzım'ı verebiliriz.

Bu iki âşıktan biri Âşık Meydanî'dir. H. 1288 (M. 1871/1872) yılında doğan Adanalı Âşık Meydanî, 1937 yılında Adana'da meydana gelen büyük sel felaketi üzerine yazdığı bir şiirinde, vuku bulan bu felaketin Allah'ın bir takdiri olduğunu, buna boyun eğmekten başka bir şey yapılamayacağını şu dizelerle beyan etmiştir:

Ne dersiniz olan bu felakete

Hak buyurdu böyle emri fermanı

Mevlâ'm kavuştursun hak selâmete

Yardımcınız olsun yaradan gani (Asyalı, 1947, s. 11-12).

Diğer âşık ise, 1926 yılında Adana'nın Yumurtalık ilçesinin Gölovası köyünde doğan ve küçük yaşta yetim kalan Dertli Kâzım (Kâzım Altınkaynak) dır. Dayısının büyüttüğü âşığı hayat şartları gurbetten gurbete sürüklemiştir (Atılğan, 2002, s. 6), Dertli Kazım; yaşadığı sıkıntıları şiirlerinde işlemiş, ancak sitem etmekle birlikte isyan etmemiştir. 1999 yılında meydana gelen ve tüm Türkiye'yi derinden sarsan Gölçük Depremi üzerine yazdığı "Deprem" adlı şiirinde bu inancını tam olarak görmekteyiz. Sekiz dörtlükten oluşan şiirinin iki dörtlüğü aşağıda verilmiştir.

Buna mutlak Tanrı vermiştir karar

Çekilir mi Yarab onlarca zarar

Kimi eşin kimi anasın arar

Milletim yaşadı böyle bir deprem

Avcılar Mudanya Eskişehir'e

Bazı yerde kanlar aktı nehire

Bu Hak'kın emridir gelmez tehire

Milletim yaşadı böyle bir deprem (Atılğan, 2002, s. 162-163).

Dertli Kazım'ın Gölçük Depremi üzerine yazdığı şiirinin bu dörtlüklerinde depremin takdiri ilâhi olduğunu, yapacak bir şey olmadığını, kaderin elinden kaçış olmadığını açıkça dile getirmiştir. Dertli Kâzım, Allah'a tam olarak bağlı kaldığını zaten "Allah'ım" adlı şiirinde ortaya koymuştur (Atılğan, 2002, s. 159).

"Yüzyılın Felaketi" olarak kabul edilen, on bir ilimizi etkileyen, ardında on binlerce ölü ve yaralı bırakan, birçok ocağın sönmesine neden olan "6 Şubat Kahramanmaraş Depremi"ne âşıklar/halk şairleri duyarsız kalmamıştır (Bakırcı, 2023, s. 25-74; Türkân, 2023, s. 153-80). Bu halk şairlerinden biri de Gâvurdağlılarının halk şairlerinden biri olan ve kendisi de bu depremi bizzat yaşayan Vakâri mahlaslı Erdoğan Öner'dir. Vakâri'nin son şiir kitabında 6 Şubat Maraş Depremi'yle iki şiiri bulunmaktadır. Bu iki şiirden birinde deprem anında ve deprem sonrası yaşanan felaket, diğerinde ise depremin insanlara ibret olması gerektiğinin söylenmesine karşın pek ibret alan kimsenin olmamasına duyulan sitem dile

getirilmiştir. Vakârî, “*İbret Alan Yok*” adlı depremlerle ilgili ikinci şiirinde bu depremin takdiri ilâhî olduğunu “**Yaradan’ım bize uyarı yaptı**” dizesiyle dile getirmiştir (Öner, 2023, s. 105-107). Vakârî, aynı şiir kitabının “*İsterse*” adlı başka bir şiirinde ise dolaylı değil, doğrudan kadere teslimiyet gösterdiğini şu dizelerle dile getirmiştir.

Teslimiyet böyle kadere, şansa

Alsın yerden yere ‘atsın’ isterse

Tüyüm gımldamaz yüreğim yansa

Sönmeyi bilmesin ‘tütsün’ isterse (Öner, 2023, s. 74).

Bu dörtlükte Vakârî’nin kadere tam bir teslimiyet içinde olduğu, kaderin kendisini en onulmaz hallere soksa bile buna kayıtsız şartsız boyun eğeceği ve bu şekilde yaşamayı kendine şiar edindiği anlaşılmaktadır.

Kadere inanan ve bunu eserlerinde işleyen bir başka Gavurdağlı âşık, Âşık Dursun Yeşiloğlu’dur. Âşık Dursun, sıkıntılar karşısında Allah’a tam teslim olduğunu “**Derde dedim, Allah Kerim**” (Yeşiloğlu, 2018: s. 122) şeklinde dertle söyleyerek Allah’a sığındığını dile getirmiş, “*Anlattım*” adlı başka bir şiirinde ise bu inancı “**Hak yazmışsa çekeceğiz kaderi**” (Yeşiloğlu, 2018: s. 80) dizesiyle daha açık ve sade bir üslupla belirtmiştir. Bu dizede Âşık Dursun, hayatın kendine sunduğu tüm olumsuzluklara hazır olduğunu, başa geleni çekmekten başka çare olmadığını ifade etmiştir. Şiirlerinden anlaşıldığı kadarıyla, hayatında maddi ve manevi birçok sıkıntı çekmiş olan Âşık Dursun, yaşadığı olumsuzluklara karşın yine de

Şükürdür yapılan her işin başı

Şükür berekettir, arttırır aşı (Yeşiloğlu, 2018: s. 59).

dizelerinde görüldüğü üzere şükür ilke edinmemiz gerektiğini, Allah’tan gelene rıza göstermek gerektiğini belirtmiştir (Yeşiloğlu, 2018: 59, 80, 122). Gâvurdağlıların bir başka şairi Ali Köşker de kader konusuna değinmiştir.

Ödüllü şiirleri bulunan Ali Köşker, *Osmaniye’ m* adlı şiir kitabında eleştiri, geçmişe özlem, tabiat, anılara özlem gibi birçok tema yanında kader konusunu da işlemiştir. Doğrudan kader konusunu ele aldığı “*Kaderim*” adlı şiiri aşağıdaki gibidir.

Ahn teri çalışıyorum işimde

Haram lokma yoktur benim aşımda

Garip düştüm baharım da, kışım da

Kaderim böyleymiş kime ne deyim.

Giyinmedim yeşil ile alları

Yiyemedim kaymak ile balları

Sefillik yılları, kıtlık yılları

Kaderim böyleymiş kime ne deyim.

Akrabalar kadir kıymet bilmiyor

Sıkıntı, streten yüzüm gülmüyor

Eşim dostum gözyaşım silmiyor

Kaderim böyleymiş kime ne deyim

Hırsızlayıp mallarımı sattılar

Zaman zaman iftiralar attılar

Aşımıza açuları kattılar

Kaderim böyleymiş kime ne deyim.

Kader beni ellik ellik gezdirdi

Alnıma da kara yazı yazdırdı

Yalancı dünyadan beni bezdirdi

Kaderim böyleymiş kime ne deyim

Doğru oldum dokuz köyden kovuldum

İş istedim, dış kapıdan savuldum

Yalan yanlış sözler için dövüldüm

Kaderim böyleymiş kime ne deyim (Köşker, 2021, s. 96).

Ali Köşker, yukarıdaki şiirinde yaşamında ortaya çıkan bazı olumsuzlukları ele alıp işlemiştir. Birinci dörtlükte alın teri ile çalışmasına, kazancında haram lokma olmamasına karşın gariban olarak kaldığını dile getirmiştir. İkinci dörtlükte ise hem üst baş olarak hem de yiyecek-içecek bakımından eller gibi müreffeh olamadığını, çocuklukta yaşadığı ve tüm yöreyi etkileyen kıtlık yıllarını görüp yaşadığını ifade etmiştir. Üçüncü dörtlükte dost-akrabalardan yana şansının olmadığına, bunların hayırsız olduklarına değinmiştir. Dördüncü dörtlükte ise şiirden anlaşıldığı kadarıyla genel bir eleştiri yapılmıştır. Beşinci dörtlükte yaşamındaki tüm bu olumsuzlukların alın yazılan kaderden kaynaklandığının farkında olduğunu belirtmiş, son dörtlükte ise doğruluk, dürüstlükten ödün vermediğini, böyle olduğu için her yerden dışlandığını, iş istemesine rağmen kimsenin yüzüne dahi bakmadığını ve toplum nezdinde itibarı kalmadığını dile getirmiştir. Ancak yaşadığı bunca olumsuzluğa karşın ne bir isyan ne bir sitem etmiş ne de başka bir olumsuz tutum içine girmiştir. Köşker; bütün bu olumsuzlukların kaderden kaynaklandığının farkındadır. Ancak kadere karşı bir şey yapılamayacağını, bu olumsuzluklar için başkalarını suçlamanın yersiz olduğunu, kaderde yazılanları ise tam bir teslimiyetle çekeceğini her dörtlüğün sonundaki “**Kaderim böyleymiş kime ne deyim.**” dizesiyle dile getirmiştir. Ali Köşker, ölümden kaçış olmadığı temalı “Bir Gün” adlı şiirinde “**Yazılanlar gelir başa**” dizesiyle ölümden kaçış olmadığını da kader inancına bağlamıştır (Köşker, 2021, s. 74). Kadere imanı şiirlerinde işleyen Gâvurdağlı bir başka âşığa daha yer vermek gerekirse Âşık Mulla (Mulla Mehmet Çakır) yı verebiliriz. Âşık Mulla başka bir yere okula gönderdiği oğluna yazdığı nasihat şiirinin/türküsunün bir dörtlüğünde şöyle demektedir.

Emekler gitmesin boşa

Su katılmaz pişmiş aşa

Yazılanlar gelir başa

Bazı işler sırdan olur (Dağsever, 2019, s. 78).

Âşık Mulla, üçüncü dizede kaderden, alın yazısından kaçılmayacağını, kaderde ne yazılıysa insanın

başına geleceğini açıkça söyleyerek kadere olan inancını ortaya koymuştur. Âşık Mulla'nın bir dostunun oğlunun düğününde bilinmeyen bir nedenden dolayı intihar etmesi üzerine oğlanın ağzından söylediği ağıtta da aynı inancı taşıdığını görmekteyiz.

Düğünüm kuruldu yüzüm gülmedi

Arkadaşlar hiç halimden bilmedi

Kader böyleymiş kısmet olmadı

Muradımı alamadım yanarım (Dağsever, 2019, s. 74).

Bu dörtlükte Âşık Mulla, bu hazine olayı kadere bağlamış, yapılacak bir şey olmadığını, kaderin önüne geçilemeyeceğini ifade etmiştir. Gâvurdağı kültürüne önemli hizmetleri olan eğitimci ve halk şairi İbrahim Karalı Davutluoğlu da kadere inananlardandır.

İbrahim Karalı Davutluoğlu, kadere inancını “*Çıkılır Gider*” adlı şiirinde şu dizeyle dile getirmiştir: “**Kader böyle imiş gitmesin zora**” (Karalı Davutluoğlu, 2011, s. 86). Bu dizeden anlaşıldığı üzere Davutluoğlu, alın yazısına rıza göstermek gerektiğini, buna sitem etmek veya başka bir istenmeyen davranışa girmemek gerektiğini açıkça dile getirmiştir. Davutluoğlu, hemşehrîsi yörenin önde gelen halk şairlerinden Halil Karabulut ile şiir şeklindeki mektuplaşmalarında kader anlayışını açıkça belirtmiştir. H. Karabulut'un;

Kaza, kader nedir senin fendinde?

Herkes bulunuyor başka tahminde

şeklindeki sorusuna Davutluoğlu ise;

Tedbirin ötesi kadere gider

Onun için başka başkadır kader

biçiminde karşılık vermiştir (Karalı Davutluoğlu, 2011, s. 105-106). Dizelerden de anlaşıldığı üzere Davutluoğlu; kaderi bir iş, olay, durum hakkında tedbir aldıktan sonra tüm bunların akıbetini Allah'a bırakmak şeklinde tanımlamaktadır. Davutluoğlu, körü körüne bir kader anlayışına sahip değildir, ilk önce tedbir alınmalı, sonra ise Allah'a tevekkül edilmelidir.

Gâvurdağlarında bu saydıklarımız dışında daha birçok yaşamış ve yaşamakta olan âşık/halk şairi vardır. Bunların çoğunun şiirlerinde, türkülerinde veya hayat hikâyelerinde kaderle ilgili az veya çok kısımlar bulunmaktadır. Ancak verdiğimiz örneklerin konuyu aydınlatma adına yeterli olduğunu düşündüğümüz için bu değerli sanatçılara yer vermedik. Ele aldığımız örnekler ise yöre âşıklarının ve halk şairlerinin yaşadığı ve tanık olduğu olumlu veya olumsuz durumlar karşısında kader inancına sığındığını göstermektedir. Bu inanç sayesinde özellikle de olumsuz, istenmeyen, beklenmeyen durumlar karşısında sabırlı olmayı, bunlara katlanmayı bilmişlerdir. Bu sanatçıların eserlerini dinleyen veya okuyan yöre ahalisi ise bu şiirlerden/türkülerden kendine pay çıkarmışlardır.

Sonuç

Bir edebi eser, içinden çıktığı toplumdan izler taşıdığı gibi sanatçıdan da az veya çok izler taşır. Dolayısıyla sanatçılar; toplumun bazı değerlerini, geleneklerini, sosyo-kültürel yapısını kısaca yaşadığı toplumun kültürel öğelerini eserlerine yansıtırlar. Nihayetinde bu sanatçılar, yaşadığı toplumun bir üyesidir. Bunun yanı sıra sanatçının kendine has dünya görüşü, maddi durumu, hayatta karşılaştığı bazı

özel durumlar, yetişme koşulları, etkilendiği fikir ve görüşler de eserine sirayet eder. Bu yüzden bazı sanatçıların eserlerinde taban tabana zıt konuları bile ele aldıkları görülebilir. Kimileri yetişme şartları ve dünya görüşü gereğince dini, ahlaki gibi konulara ağırlık verirken bazı sanatçılar da yine aynı gerekçelerle başka konulara öncelik vermektedir.

Yetiştiği toplumun gözü kulağı olan âşıklar ve halk şairleri eserlerinde hem toplumun değer yargılarını hem de kendi dünya görüşlerini yansıtmışlardır. Gâvurdağlı âşıkları ve halk şairleri de aynı özelliklere haizdir. Karacaoğlan, Dadaloğlu gibi büyük âşıklar yetiştirmiş olan yöre, günümüzde Âşık Feymânî gibi ülke çapında âşıklar yetiştirmeye devam etmektedir. Bu sanatçılar, eserlerinde toplumu ilgilendiren konuları ele aldıkları gibi kendi dünya görüşleriyle ilgili konulara da yer vermişlerdir. Nasıl Dadaloğlu, 1865 zorunlu iskâna karşı sessiz kalmamışsa yöredeki âşıklar ve halk şairleri de toplum nezdinde oldukça önemli bir yere sahip olan kader inancına da duyarsız kalmamışlardır. Yaptığımız araştırmalara göre yöredeki birçoğ âşık ve halk şairi; eserlerinde bu konuya temas etmiş, derin bir kader inancına sahip olduklarını dile getirmişlerdir. Böylece Orta Asya'da var olan ve daha sonra İslamiyet ile daha da perçinlenen kader inancı kesintisiz bir şekilde günümüze kadar varlığını Gâvurdağlı yöresinde de sürdürmüştür.

Âşıklar, toplumun sözcüsü olma yanında sosyal hayatta çok yönlü bir fonksiyona sahiptir. Bu fonksiyonların başında yukarıda belirtildiği üzere eğitim ve kültürel değerlerin kuşaklar arasında aktarılması gelmektedir. Bunun yanında âşıklar zor zamanlarda söyledikleri didaktik, epik, dini şiirlerle halkın duygularına tercüman olarak rahatlamasını, kişisel ve toplumsal yıkımların yaşanmamasını sağlarlar. Yöre halkı uzun süre göçerevli bir yaşam sürmüştür. Göçerevli yaşam ise her daim tabiatın kucağında semavi ve arzî her türlü afete karşı savunmasız bir hayattır. Gâvurdağlı yöresinde yaşayan Türkmenler hem 19. yüzyılda Osmanlı iskân faaliyetleri hem 20. yüzyıl başında bölgenin İtilaf Devletleri tarafından işgali sürecinde yaşadıkları sıkıntılar ve çektikleri acılarda âşıkların şiirleriyle bir nebze dinginlik ve huzuru yakalamışlardır. Âşıkların yaşadıkları olumsuzluklar sebebiyle kadere sığınmaları, kadere yazan Tanrı karşısında acizyetlerini peşin olarak kabul etmeleri ve Tanrıdan gelen her şeyi, lütfu da kahrı da baştan hoş karşılamaları ve bunun böyle olmasına gerektiğine karşı halka yapılan telkin, kişisel ve toplumsal huzuru ve barışı sağlamakta, birçoğ psikik ve sosyal sorunun ortaya çıkmasına mâni olmaktadır. Bu vesile ile özelde âşıkların genelde ise sanatçıların ait oldukları kültürel köklerin misyonerleri olduğunu söyleyebiliriz.

Karacaoğlan ve Dadaloğlu başta olmak üzere yörenin birçoğ sanatçısı yaşadıkları maddi ve manevi sıkıntıları alınyazılarına bağlamışlar, alınyazısından kaçışın olmadığını, kadere razı olduklarını dile getirmişlerdir. Bu kader inancından dolayı olumsuz durumlar karşısında kendilerini psikolojik olarak rahatlatmışlardır. Sonuçta, kadere iman gayba imandır. Bireysel olarak kadere inanan insan mutlak güce sığınır ve psikolojik olarak sorun yaşamaz. İşte, yöre âşıkları ve halk şairleri tam da bu doğrultuda fonksiyonel bir görev üstlenmişler, işlevsel olarak toplumun değer yargısını yansıtmışlar, gelecek kuşaklara aktarmışlardır.

Kaynakça

- Alpaslan, A. (2000). *Kadı Burhaneddin Divanından Seçmeler*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Arkonaç, S. A. (2016). *Ana Akım ve Eleştirel Sosyal Psikoloji İnsan İnsan İçinde*. İstanbul: Hiperlink Yayınları.
- Asyalı, S. (1947). Âşık Meydani "Mehmet". *Çukurova Adana Halkevi Kültür Dergisi*, C. 1, S. 8, ss. 11-12.
- Âşık Feymânî (2018). *Çukurova'da Anlatılan Âşık Hikâyeleri*. Haz. S. Musa Taşkaya. Adana: Ekrem Matbaası.
- Atabey, M. (2023). *Atabeylik Şiirler*. Düziçi: Fotoçek.
- Atılğan, H. (2002). *Âşık Dertli Kâzım IV*. Adana: BRC Basım.
- Bakırcı, N. (2023). "Âşıkların Dilinde Kahramanmaraş Merkezli Depremler". *Kamu Yönetimi Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*. (4), 25-74.
- Bascom, W. R. (2010). "Folklorun Dört İşlevi". Çev. Ferya Çalış. *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 2*. Yay. Haz. M. Öcal Oğuz ve Selcan Gürçayır. Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- Belgiojoso, C. T. (2023). *Küçük Asya ve Suriye Seyahatnamesi*. Çev. Meval Awad. İstanbul: Selenge Yayınları.
- Bonvalot, G. (2015). *Orta Asya'ya Seyahat-Moskova'dan Türkistan'a-*. Fransızcadan çev. M. Reşat Uzman. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Clausier du Loir (2021). *Du Loir Seyahatnamesi, IV. Murad Döneminde Bir Fransız Seyyahın Maceraları*. Çev. Mustafa Daş. İstanbul: Yeditepe yayınları.
- Çoban, İ. (2020). *Âşık Çobanoğlu Hayatı Türkü-Şiir-Destanları*. Düziçi: Fotoçek.
- Çoruhlu, Y. (2017). *Türk Mitolojisinin Ana Hatları*. İstanbul: Kabalcı Yayıncılık.
- Dağsever, B. (2019). *Çitli Köyünden Âşık Mulla (Mulla Mehmet Çakır) Hayatı ve Şiirleri*. Adana: Giriş Kırtasiye.
- Dalle, I. (2013). *Türkler Arasında Bir Avrupalı Auger Ghiselin de Busbecq (1521-1591)*. Fransızcadan Çev. Reşat Uzman. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Gökşen, C. (2016). *Kenan Alibekirlioğlu*. Osmaniye: Akdeniz Ofset.
- Görkem, İ. (2000). *Halk Hikâyeleri Araştırmaları Çukurovalı Âşık Mustafa Köse ve Hikâye Repertuarı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Görkem, İ.& Tülüce, O. (2008). *Biyografik Türkümlü Hikâye Çukurovalı Karacaoğlan Osmaniye-Düziçi Rivayetleri/İspir Onbaşı-Karayiğit Osman*. İstanbul: Çatı Kitapları.
- Günay, U. (1993). "XVII. Yüzyıl Saz Şâiri Çukurovalı Karacaoğlan ile İlgili Bir Değerlendirme". II. Uluslararası Karacaoğlan-Çukurova Halk Kültürü Sempozyumu (20-24 Kasım 1991). Adana: Çukurova Üniversitesi Basımevi, s. 31-54.
- İnan, A. (2017). *Eski Türk Dini Tarihi*. Ankara: Altınordu Yayınları.
- Jean Chardin (2022). *Chardin Seyahatnamesi İstanbul, Osmanlı Toprakları, Gürcistan, Ermenistan, İran 1671-1673*. Edt. Stefanos Yerasimos, Çev. Ayşe Meral. İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Kafesoğlu, İ. (2002). Eski Türk Dini. *Türkler* (C. 3, s. 290-305). Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Karalı Davutluoğlu, İ. (2011). *Çukurova'da Bir Alabohça*. Düzenleyen: Fatma Sayman. Adana: Adana Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Köşker, A. (2021). *Osmaniye'm*. Osmaniye: Hasret Ofset Matbaacılık.
- Lvova, E. L.-vd. (2013). *Güney Sibiry Türklerinin Geleneksel Dünya Görüşleri*. C. 2. Çev. M. Ergün. Konya: Kömen Yayınları.
- Öner, E. (Vakâri). (2023). *Karacaoğlan Kokusu*. İstanbul: Repar Tasarım Matbaa.

- Özdemir, A. Z. (1985). *Avşarlar ve Dadaloğlu*. Ankara: Dayanışma Yayınları.
- Öztop, Ö. (2004). *İslâm'da İman ve İbadet Esasları Namaz Hocası*. İstanbul: Kilim Matbaası.
- Pierre Belon (2022). *Pierre Belon Seyahatnamesi İstanbul ve Anadolu Gözlemleri (1546-1549) Antakya, Adana, Konya, Afyon, Kütahya, Bursa*. Çev. Hazal Yalın. İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Potapov, L. P. (2012). *Altay Şamanizmi*. Çev. Metin Ergun. Konya: Kömen Yayınları.
- Sakaoğlu, Saim (2012). *Karaca Oğlan*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Salomon Schweigger (2004). *Sultanlar Kentine Yolculuk 1578-1581*. Çev. S. Türkis Noyan. İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Spuler, B. (1987). *İran Moğolları Siyaset, İdare ve Kültür İlhanlılar Devri, 1220-1350*. Çev. Cemal Köprülü. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Theodoros Spandunis, (2015). *Osmanlı Sultanları*. Haz. ve edt. Donald M. Nicol, Çev. Necdet Balta. İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Topalak, H. İ. (2022). *Gâvur Dağı (Amanoslar) Yöresinde Hikâyeli Türküler: Osmaniye ve İlçeleri*. Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Türkan, H. K. (2023). "Ozanların Dilinden Kahramanmaraş Merkezli Depremler: Hatay Örneği". *Asya Studies Academic Social Studies / Akademik Sosyal Araştırmalar*, 7(24), s. 153-180.
- Uraz, M. (1994). *Türk Mitolojisi*. İstanbul: Düşünen Adam Yayınları.
- Yalman (Yalgın), A. R. (1993). *Cenupta Türkmen Oymakları I*. Haz. Sabahat Emir. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Yalman (Yalkın), A. R. (1977). *Cenupta Türkmen Oymakları II*. Haz. Sabahat Emir. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Yeşiloğlu, Â. D. (2018). *Gül Damlası Şiirler*. Osmaniye: Hasret Ofset Matbaacılık.
- Zeydan, C. (2012). *İstanbul'a Seyahat (Âsitâne 1909)*. Haz. Muahmmmed Harb, Çev. Mustafa Özcan. İstanbul: Ark Kitapları.